

רעיון עוועים

סרן אלעזר גולדשטיין צודק לחלוטין בטענתו שביטול גיוס החובה וההסתמכות על צבא מקצועני יגרמו נזק רב לצה"ל. אולם הנזק צפוי להיות גדול הרבה יותר מכפי שהוא מתאר במאמרו "צבא העם או צבא שכירים?" - מערכות 458, דצמבר 2014

טקס סיום קורס טיס | המחקר המדעי בנושא הכמות מול האיכות החל לפני כ-100 שנה, וכבר הפרסום הראשון - של חוקר בשם לנצ'סטר - הראה כי ביותר מדי מקרים דווקא הכמות חשובה יותר מהאיכות

מבוא

במאמרו "צבא העם או צבא שכירים?" (מערכות 458, דצמבר 2014) טוען סרן (מיל') הרב אלעזר גולדשטיין נגד המטיפים להפיכת צה"ל לצבא מקצועני (המבוסס רק על מתנדבים, כנראה על פי המודל האמריקני או הבריטי). בתחילה מביא סרן גולדשטיין בקצרה את נימוקיהם של התומכים ושל השוללים את הצעד הזה, ובהמשך הוא מציג את טיעוניו.

לדעתי, סרן גולדשטיין צודק לחלוטין בגישתו, רק חבל שהוא עוסק בפן אחד בלבד של רעיון העוועים לבטל את שירות החובה ולהשתית את צה"ל על מתנדבים בלבד. סרן גולדשטיין מתמקד בטיעון שאימוץ המודל של צבא שכיר משמעה ויתור מסוכן על ערך הערבות ההדדית בין החיילים - ערך שתורם רבות לעוצמתו של צה"ל. לדעתי, היה עליו להרחיב את היריעה ולחשוף את הבורות של מי שתומכים בביטולו של גיוס החובה בכל הנוגע למהותו של צבא מודרני, במיוחד כשמדובר בצבא של מדינה קטנה יחסית החשופה באופן קבוע לאיומים שמשנים כל הזמן את פניהם.

היות שמדובר במאמר תגובה קצר ולא במאמר מקיף העומד בפני עצמו, אגע רק בשלוש מהטעויות המסוכנות ביותר של שוללי גיוס החובה בישראל. לפני כן אזכיר כמה עובדות שהן הבסיס לטענותיי.

מאין יבוא כוח האדם האיכותי?

בצבאות מודרניים שיעור הלוחמים שבצורה כזו או אחרת ייתקלו באויב פנים אל פנים

הולך ויורד בהתמדה. מקורות עיתונאיים זרים מדווחים כי 8200 היא כיום היחידה הגדולה ביותר בצה"ל, וכלי נשקם של לוחמיה - כן, לוחמיה - אינם הרובה או התותח. מאגר כוח האדם של היחידה נחשב לאחד האיכותיים ביותר בעולם, ובוגריה נחטפים מיד עם שחרורם על ידי חברות היי-טק. לא פעם צוין כי היות ישראל "אומת הסטארט-אפ" נובע במידה רבה מיציאתם של בוגרי היחידה הזאת, ושל יחידות דומות, לשוק האזרחי. מבין היחידות הדומות אציין את תלפיות, שהיה לי הכבוד והעונג ללמד בה במשך שנים ארוכות. מטרותיה ופעילותה שונות מאלה של 8200, וגם הרקע להקמתה היה שונה: ליצור את השאור אשר יתווסף לעיסה וישביח את כולה. אין כיום ויכוח על הצלחת הפרויקט הזה, אבל עצם קיומן וחשיבותן המוכחת של יחידות כאלה מעלה כמה שאלות במקרה שיתבטל גיוס החובה:

■ האם היחידות האלה יוכלו להתקיים במתכונתן הנוכחית אם צה"ל יהפוך לצבא

של מתנדבים שכירים? אני בספק.

■ האם צה"ל ימשיך להתקיים אם 8200 ותלפיות ייעלמו? התשובה לשאלה הזאת היא כן: אין שום ספק שצה"ל ימשיך להתקיים גם ללא שתי היחידות האלה, אבל במקרה כזה יש לשאול האם גם בלעדיון עדיין יקרמו עור וגידים עשרות הפיתוחים הטכנולוגיים - כולל בתחום המחשבים - שצה"ל מאמץ חדשות לבקרים? התשובה לשאלה הזאת היא לא החלטית.

מרבית בוגרי התיכון (הקרויים מלש"בים - מועמדים לשירות ביטחון) בעלי הנתונים האישיים הטובים לא יתנדבו לצבא השכירים המוצע. וכי למה להם? בחוץ מחכה להם עולם עשיר - אינטלקטואלית וכלכלית - בלי בלבולי מוח כמו טירונות, רס"רים, שמירות ומשמעת צבאית. יתרה מזאת, אי-אפשר יהיה לפתותם לבחור בכך בשום דרך, בוודאי לא באמצעות משכורות גבוהות, שכן אלה לעולם לא יוכלו להתחרות במשכורות שמשלמים בענפי היי-טק (בארה"ב העשירה יכול הצבא להציע

ד"ר עזריאל לורבר
מומחה לטכנולוגיה צבאית

בצבאות מודרניים שיעור הלוחמים שבצורה כזו או אחרת ייתקלו באויב פנים אל פנים הולך ויורד בהתמדה

גודלו של הכוח הסדיר של צה"ל עומד כיום על כ-176 אלף איש, ויחד עם אנשי המילואים הוא מונה כ-622 אלף איש.

יתר על כן, מספר המתנדבים שהוזכר לעיל - 56 אלף איש - נקבע על סמך ההנחה האופטימית, ולמעשה הבלתי מציאותית, שיגיעו מתנדבים גם מקרב החרדים והערבים. בניכוי שתי האוכלוסיות האלה צפוי מספר המתנדבים להיות קטן בהרבה. אפילו אם שוב נהיה אופטימיים חסרי תקנה ונניח כי שיעור ההתנדבות יהיה כפול (כולל החרדים והערבים) מאשר זה שאצל האמריקנים, עדיין נגיע רק לכ-64% מהצבא הסדיר הנוכחי - ללא המילואים. זה כבר לא צבא קטן ואפילו לא מיקרר-צבא; זהו נאנר-צבא. (כדי לא להיכנס לדיכאון אציין כי כאשר אוכלוסיית ישראל תעבור את רף 50 המיליון ניתן יהיה להעלות שוב את הנושא).

כמה חכם צריך להיות צבא קטן?

שוללי גיוס החובה שואלים: אז מה פה כל כך נורא? אומנם יהיה לנו צבא קטנטן, אבל הוא יהיה נורא נורא מקצועי וחכם. העניין הוא שאף אחד מעולם לא הגדיר עד כמה באמת מותר להקטין את הצבא וכמה חכם צריך הצבא הקטנטן הזה להיות כדי לעמוד בפרץ. הרי ברור כי ככל שהצבא יקטן, חוכמתו תצטרך לעלות, אבל אז עולה שאלה נוספת שכולם, ללא יוצא מן הכלל, מתעלמים ממנה: איך בדיוק קובעים את היחס הרצוי בין גודל הצבא לחוכמתו, ואיך בכלל מגדירים או בודקים את החוכמה הזאת? לפי האי-ידיעה של החיילים? לפי מספר החיילים שהוריהם זכו בפרסי נובל? לפי מספר קציני המטכ"ל שזכו בחידון התנ"ך העולמי? לפי ציוני הרמטכ"ל בבית הספר?

צבא המבוסס על מגויסי חובה לפחות פטור מההתלבטות הזאת. זה מה שהעם היושב בציון יכול להציע, ועם זה צריך להסתדר. אבל

משכורות גבוהות לצעירים איכותיים, ספק אם לרשות צה"ל יעמדו בעתיד הנראה לעין משאבים בהיקף דומה). כבר היום יש לצה"ל בעיה לשמור את הטובים בכל התפקידים - החל מתפקידי לחימה וכלה בתפקידים בתחומי המחשוב, ויהיה מעניין לראות את החוקרים במגדלי השן שלהם מעבירים את פעילותן של 8200 ושל תלפיות (ושל יחידות נישא אחרות) למיקור חוץ. זה המקום להזכיר כי אחד המניעים העיקריים להצעה היה החיסכון הכספי שיושג באמצעות ביטולו של צבא החובה.

אחד היתרונות הבולטים - אם לא החשוב שבהם - בשיטה של גיוס חובה הוא יכולתה של המערכת לברור ולהחליט מה היא עושה במגויסים הטריים. היא מתחילה בכך כבר עם הוצאת "הצו הראשון". התוצאה: מרבית המתגייסים משובצים, פחות או יותר, לפי כישוריהם. נכון, השיטה אינה אידיאלית, ולא כל אחד נשלח לאן שהוא רוצה או למקום שבו יביא את מרב התועלת, אבל בסך הכול, ובהתחשב במורכבותו של הארגון, השיטה עובדת. לעומת זאת, צבא השכירים-המתנדבים יהיה מוטה מספרית (בגלל איכות כוח האדם) לכיוונים אחרים מאשר אלה הנדרשים לצבא מודרני, מתוחכם והיי-טקי. האם איזשהו בר דעת רוצה באמת לחזור לאופי הלחימה של תש"ח?

מי יגן על ישראל?

נקודה שנייה שבה טועים מי ששוללים את גיוס החובה נובעת ממתמטיקה פשוטה, אבל לאנשי מדעי החברה והרוח ולפוליטיקאים תמיד הייתה בעיה בתחום הזה. בארה"ב יש כ-319 מיליון תושבים, והכוחות המזוינים מסתדרים לא רע עם כ-2.25 מיליון חיילים (קרוב ל-1.4 מיליון אנשי סדיר ועוד 850 אלף אנשי מילואים). שהם כ-0.7% מהאוכלוסייה. זה עובד, מפני שהשמיכה הזאת עדיין גדולה דיה אפילו בעבור מעצמה עולמית. בבריטניה יש כ-64 מיליון תושבים, והכוחות המזוינים (כולל המילואים) מונים 236,500 איש, שהם קרוב ל-0.4% מהאוכלוסייה.

אם נשליך את שיעורי הגיוס בארה"ב על כלל האוכלוסייה של ישראל, נקבל צבא, כולל מילואים, של כ-56 אלף איש (0.7% מתוך 8 מיליון תושבים). כדי להבין את משמעות המספר הזה יש להזכיר כי לפי פרסומים זרים

בצבא מקצועני? המחקר המדעי בנושא של כמות מול איכות החל לפני כ-100 שנה, וכבר הפרסום הראשון - של חוקר בשם לנצ'סטר¹ - הראה כי ביותר מדי מקרים דווקא הכמות חשובה יותר מהאיכות (זה ממש לא נעים לאוזניים ישראליות, אבל מי שרוצה להתווכח עם מתמטיקה, מתחייב בנפשו) - אלא אם כן האיכות במרכיב כלשהו היא מהפכנית. מה שאיפשר עד עכשיו לצה"ל להחזיק את האף מעל למים היה האיכות המהפכנית שלו בכמה תחומים ובמידה ניכרת חוסר האיכות של האויב. אבל מה יקרה אם חוקר כלשהו יוכיח באותות ובמופתים כי כל מקצועני הנאנר צבא הזה יצטרכו להיות בעלי אי-ידיעה של 180 לפחות? ואולי כדאי לבחון את הנקודה הזאת לפני שבאמת נסחפים לצעדים שאין מהם חזרה?

שוללי גיוס החובה גם טוענים כי הפער הכמותי של ישראל מול אויביה יישאר לעד, וכך גם הפער האיכותי, ושינויים קטנים לכאן או לכאן לא יעלו ולא יורידו. אבל זה גם לא סוד שכבר היום יש לצה"ל בעיות של איש תפקידים בתחומים מסוימים, אז על הבעיה הזאת רוצים להעמיס בעיה נוספת - ההסתמכות על מספריהם של המתנדבים, שאולי יבואו, אבל אולי לא?

סיכום

נניח שגיוס החובה אכן יתבטל (חס וחלילה), ונעבור לצבא שכירים מקצועי, ונניח אפילו שהדבר ייעשה בהדרגה. קודם יפסיקו את גיוס החובה לבעלי הנתונים המתאימים לחטיבות השריון, החי"ר וההנדסה ויחכו למתנדבים, אך אחרי שנה יתברר שהם לא באים. אופס! חלקם הלך ללמוד, חלקם הלך לעבוד, וחלקם ירד למדינות הים. מה יעשו אז? האם יבטלו את החוק, יחזירו את המצב לקדמותו ויתנו חומר לכותבי "ארץ נהדרת" או שיעשו קומבינה ישראלית טיפוסית ויעבירו את תלמידי העתודה האקדמית לחטיבה 7 ולגבעתי? דבר אחד בטוח: אם יבטלו את גיוס החובה ואחר כך שוב יחזירו אותו, הירידה לברלין תגבר, אך הפעם הנימוק אפילו לא יהיה כלכלי.

הערה

1. Frederick William Lanchester, *Aircraft in Warfare, the Dawn of the Fourth Arm*, Constable, London, 1916